

بازتاب سریال امام علی (ع) در مطبوعات

ایران / سه شنبه / ۲۹ آبان ماه ۱۳۷۵ ص ۱۰

* داود میرباقری:

بهترین شیوه برخوردی که به نظرم رسید این بود که معیار سنجش را همان جوهره و اصول دین قرار دهم. لذا سعی کردم بر اساس روایات متعدد از وقایع تاریخی با بینشهای مختلف به یک قیاس درست برسم و به مفهوم تقریباً واقعی از یک پدیده و یا حادثه. همین مطلب شد اساس و پایه کار، شد معیار سنجش.

* شما می‌خواهید به یک تصویر از حضرت مولا (ع) برسید. واقعاً چگونه تصویرش می‌کنید، ملاک شما در این تصویر سازی چیست؟ آنچه به عنوان سند و مکتوبات تاریخی پیش رو دارید؟ یا آنچه ذهنیت شما در طول تاریخی دور از این ابر مرد ساخته؟ کدامیک؟ کجا می‌ایستید که ایجاد تنش نکنید و مفاهیم کارتان بر اثر این تنشها شهید نشود؟

ایران / چهارشنبه / ۳۰ آبان ماه ۱۳۷۵ ص ۱۰

* داود میرباقری:

مسئله ابوذر با نظامی که مظهرش کاخ سبز است تقابل و تعارض ابوذر با معاویه یک رویداد بین و غیر قابل انکاری است در تاریخ. باید به این مفهوم وفادار باشیم. یعنی شما هر طور ابوذر را تصویر کنید و بسازید اگر این معنی از آن ساخته شما استنباط نشود تحریف تاریخ کرده‌اید، کدام معنی؟ جنگ یک تفکر اشرافی زراندوز که قایل به تبعیض است و لباس

دین پوشیده با یک تفکر انقلابی که معتقد به تعادل و برابری است و اساس فکر او هم دین است. شما در تاریخ به روایات متعدد از ابوذر و برخوردش با معاویه بر می‌خورید، در همه این روایات آنچه ثابت، آشکار و غیر قابل انکار است، همین معانی است که عرض کردم وگرنه اشکال روایتها با هم فرق می‌کند، لحن آنها هم با هم فرق دارد.

برگردیم به شکل نمایشی قضیه، صحنه‌یی را که در برخورد معاویه و ابوذر طراحی کردند مؤید همان معنا است که عرض کردم. این مطلب یک بحث فنی‌تر را هم می‌طلبد. فن نمایشی کردن یک مطلب که توضیح جزئیات آن از حوصله بحث ما خارج است.

حالا بپردازیم به پاسخ سؤال شما، این باز آفرینی مفهومی چنانچه مطابق اصل بوده باشد چگونه حساسیتهایی را بر می‌انگیزد؟ عده‌ای با بینش معاویه‌ی را وادار به عکس العمل می‌کند؟ باید همین کار را بکند. اگر نکنند که من به حقیقت وجودی ابوذر خیانت کرده‌ام. مسلم است کسانی که با یک تفکر منفعت طلبانه در صدد سودجویی خود هستند برزخ می‌شوند، بشنوند ما به چی شک کنیم؟ به حقانیت اندیشه‌یی که معتقدیم؟ از طرفی این نوع باز آفرینی ممکن است عده‌ای را هم که ابوذر وار فکر می‌کنند و متوقعند که اسطوره‌هایشان باید همان جوری دیده شوند که در ذهن آنها است، ناراحت کند، وقتی می‌بینند ابوذرشان یک فرد معمولی است. این هم یک نظر است.

در این مورد عرض می‌کنم که اسطوره‌ها و اسطوره سازی یکی از نیازهای روحی آدمی است و کاربردهای خوبی هم دارد. اما به عقیده من اغراق بیش از حد گاهی ممکن است نقش و حقیقت وجودی یک شخصیت را مخدوش کند. بویژه در دوره‌یی که باور پذیری یک پدیده در اثبات حقانیت و درست نبودن آن پدیده نقشش اصلی را دارد.

ابوذر انسانی است مثل همه انسانهای مخلص و مسلمان که باطناً و قلباً خداوند را درک کردند و به حقانیت رسولش شهادت دادند.

امتیاز ابوذر نسبت به معاویه همین تقوای اوست چرا فکر می‌کنیم که ابوذر نباید عصبانی شود؟ یا چرا فکر می‌کنیم ابوذر نباید دچار اوهام شود؟ مگر نه اینکه ابوذر آدمی است مثل همه آدمها. ابوذر هم نیازش به خوردن و پوشیدن مثل بقیه است. عواطف و احساساتش مثل همه آدمهایی است که دلشان برای فرزندشان تنگ می‌شود یا از دیدار زن و فرزندشان پس از یک جدایی طولانی خوشحال می‌شوند. تصور کنید ابوذر که خداوند را قبل از بعثت پیامبر درک کرده (طبق روایات محکم تاریخی ابوذر سه سال قبل از ظهور پیامبر خداوند را درک کرد و نز نوشته‌اند که در همان ایام نماز می‌خواند و نیایش خداوند یکتا را می‌کرد و این در شرایطی بود که ابوذر با اندیشه ادیان الهی قبل از اسلام نیز آشنایی نداشته است) در روزگاری که می‌بینید آل امیه با منطق عوام‌فریبانه توانسته است از دین خدا چهره‌ای بسازد که درست نقطه مقابل باورهای اوست، چه می‌کند؟ افشاگری؟ برای که؟ برای عوام الناسی که در چنین تفکر مروانی گرفتارند و مثل مجسمه شده‌اند و حرف زدن در ایشان بی‌اثر است؟ نه چنین مرد با فضیلتی برخوردار قهرآمیز می‌کند. خود را فدای دینش می‌کند. کاری می‌کند که مجبور می‌شوند او را تبعید کنند. همین تبعیدها عوام‌الناس فریفته شده را به فکر می‌اندازد تا صدای اعتراضش را بشوند و... بماند.

همشهری / چهارشنبه / ۵ دی ماه ص ۸

* استاد جعفر شهیدی:

بدیهی است که این سریال به طور صد در صد نمی‌تواند با واقعیت‌های تاریخی تطبیق داشته باشد. اصولاً چاره‌ای هم نیست، هیچ فیلمی نمی‌تواند تمام و کمال همان را که در تاریخ روی داده است، نمایش بدهد. هر کدام از واقعیت‌های تاریخی در پنجاه کتاب مختلف به پنجاه شکل متفاوت بیان شده است. فیلمساز که نباید سراسر فیلمش را با واقعیت‌های تاریخی منطبق کند. به هر حال او ناگزیر است داستان پردازی هم بکند.

* بهاء‌الدین خرمشاهی: نویسنده، محقق و قرآن‌شناس:

این سریال در روایت کلیات تاریخی مشکل خاصی ندارد، اما در روایت حوادث جزئی کمتر به واقعیت‌های تاریخی توجه می‌کند و گاه جزئیاتی را نمایش می‌دهد که اصولاً سندیت تاریخی ندارد. به عنوان مثال بر خلاف آنچه در سریال نمایش داده شد عقیل برادر امام علی (ع) هرگز در زمان حیات امام نزد معاویه نرفته و پس از شهادت ایشان اقدام به این کار کرده است.

* حجت الاسلام سید عبدالله فاطمی نیا:

بیشتر حوادث و مسائلی که در سریال امام علی (ع) نمایش داده شده با واقعیت‌های تاریخی مطابقت دارد، می‌گوید: هنر فیلمسازی نمی‌تواند بدون خیالپردازی باشد، بنابراین این سریال امام علی (ع) نیز از عنصر خیالپردازی بی‌بهره نیست.

* علی حجتی کرمانی استاد دانشگاه تهران و عضو هیئت علمی دانشکده الهیات:

این سریال کم و بیش با واقعیت‌های تاریخی انطباق دارد، منتهی با مقداری تخیلات مربوط!

* دکتر پور کاظمی:

چهره علی (ع) در حقیقت همان تفکر و اندیشه‌های حکیمانه و عارفانه او و عملکرد دوران خلافت اوست. تنهایی، عدل و اندیشه‌های فلسفی و عرفانی مولا علی (ع) و علم او به وقایع زمان خویش هر چند از سیمای مالک اشتر و دیگر یاران امام در این سریال به نمایش گذاشته شده اما در مجموع به دلیل محدودیت‌هایی که وجود داشته به طور کامل و همه جانبه این فیلم قادر به ارائه دشواریهای دوران خلافت علی (ع) نبوده است.

* علی حجتی کرمانی نیز که به داود میرباقری به خاطر بهره نگرفتن از راوی برای بیان گفتارهای امام علی (ع) انتقاد دارد، معتقد است:

نشان دادن دستهای حضرت علی (ع) در موقع رسیدگی به حساب بیت المال و یا دوختن کفشها و نیز شیوه‌ای که هنگام رودرویی امام (ع) با برادرش عقیل به کار رفته، به هیچ وجه موفق نبوده است. به گمان من اگر در این مواقع حساس از یک راوی استفاده می شد که سخنان امام علی (ع) را با بیانی گرم و جاذب نقل می کرد به مراتب موثرتر بود و شخصیت و اهداف امام را بهتر و روشن تر می نمایاند. به عنوان مثال کارگردان در نمایش جنگ صفین می توانست از سخنان گهربار امام علی (ع) به گونه‌ای درخشان و موثرتر بهره گیری کند.

آنجا که امام (ع) سوار بر اسب در تعقیب عمرو عاص نشان داده شد، آن ابهت و جلوه مورد انتظار را نداشت. همچنین جریان توطئه عمرو عاص در جنگ صفین (بر سر نیزه کردن قرآن‌ها و سردادن شعار لاحکم‌اللاّله) که در واقع یک فاجعه بزرگ در تاریخ اسلام و یکی از نمودهای بارز مظلومیت امام علی (ع) و نامردی و رذالت باند قاسطین و نیز جهل و انحطاط فکری برخی از یاران امام محسوب می شود، در شکلی ناموثر، بسیار کمرنگ و بی روح

نمایش داده شد و هیچ تب و تاب، احساس و هیجانی را باعث نشد.

* شخصیتی که از اشقیاء ارائه شده تقریباً به واقعیت نزدیک است اما در مورد یاران امام علی (ع) به ویژه (ابوذر) صحابی بزرگ پیامبر اسلام (ص) و والی‌هایی که امام به سوی بلاد فرستادند که هر کدام از بزرگترین علما، مردان وزین زمان خود بودند به هیچ وجه شخصیت پردازی مناسب و مطابق با واقعیت تاریخی صورت نگرفته است. این بزرگان معمولاً به صورت افرادی ساده لوح و غیر سیاسی نشان داده شده‌اند که مهمترین ویژگی آنها تنها این است که ساده زیست هستند و ژنده پوش و بدون کفش و کلاه!

* حجت الاسلام فاطمی نیا:

از برخی یاران امام علی (ع) چهره‌ای نامناسب ترسیم شده است. با عنوان مثال ابوذر که یکی از شجاعت‌ترین و با تقواترین یاران امام علی (ع) بود، در این سریال به گونه‌ای نمایش داده شد که گویی مهمترین ویژگی اش فقر او بود و جز فریاد زدن کاری بلد نبوده است.

همشهری / چهارشنبه / ۱۲ دی ماه ص ۱۰

* حجت الاسلام فاطمی نیا:

داود میرباقری منابع ضعیف را نیز برای ساخت این سریال مورد استفاده قرار داده است، که اشکالی هم ندارد. زیرا استفاده تخصصی از منابع مهم است. گاه از ضعیف‌ترین منابع، قویترین روایتها را می‌توان استخراج کرد. هیچ کتاب معتبری بدون نظر یک متخصص قابل استفاده نیست و استفاده از منابع ضعیف تاریخی اگر همراه با تخصص باشد اشکالی ندارد.

* نکته: گفته می‌شود بخش عمده مجموعه تلویزیونی امام علی (ع) بر اساس کتاب

هشت جلدی امام علی (ع) نوشته عبدالفتاح عبدالمقصود ساخته شده است. در مورد این کتاب نظرهای متفاوتی وجود دارد. برخی آن را یک کتاب شاعرانه و آکنده از افسانه می‌دانند و برخی نیز آن را یک کتاب ارزشمند توصیف می‌کنند.

* نکته: یکی از مسائل بحث برانگیز در سریال امام علی (ع) شخصیت (قطامه) دختر قدرت طلب عرب است.

بسیاری از محققان و پژوهشگران معتقدند که داستان قطامه اصولاً واقعیت تاریخی ندارد.

* حسن یوسفی اشکوری:

شخصیت دختری قدرت طلب، ماجراجو و شهر آشوب به نام قطامه که سریال با داستان او آغاز شد، واقعیت تاریخی ندارد. در تاریخ پیش از جریان خوارج و پایان کار آنان نامی از چنین زنی نیست. در برخی از تواریخ مانند (تاریخ طبری) و (اخبار الطول) آمده است که (عبد الرحمن بن ملجم) وقتی به قصد ترور امام علی (ع) وارد کوفه شد، با زنی زیبارو به نام قطامه دختر شجنه بن عدی بر خورد کرد و از او خواستگاری کرد، زن که پدر و برادرش در نهران کشته شده بودند این پیشنهاد را پذیرفت و یکی از شرایط ازدواج را کشتن علی (ع) قرارداد. بعدها (ابن اعثم) در کتاب (الفتوح) این روایت ساده را به صورت یک داستان عاشقانه در آورده است و انگیزه اقدام (ابن ملجم) به ترور امام را همان عشق و سودا زدگی به قطامه دانسته است، نه انتقام و توطئه از پیش طراحی شده بازماندگان خوارج در مکه.

* دکتر حسینی طباطبائی که معتقد است که وجود قطامه، به جهت تاریخی قطعی و صد

در صد نیست، می‌گوید:

تاکید کردن بر شخصیت قطامه، کار مورخان اسلامی نیست، بلکه کار داستان پردازانی همچون جرجی زیدان مسیحی بوده که کوشیده‌اند حادثه رمضان و شهادت امام علی (ع) را کوچک کنند و شکل رمانتیک و عاشقانه به آن بدهند. موضوع این ملجم به جهت تاریخی معقول به نظر نمی‌رسد. او در حالی که می‌داند خودش هم کشته خواهد شد سر امام را کابین (مهر) قطامه تعیین می‌کند. دشمنی خوارج یا امام بر سر مسائل خانوادگی و یا عاشقانه نبوده است، بلکه به خاطر جهل، خشک نگری و سطحی نگری آنها بوده است. در ترور امام علی (ع) این ملجم به تنهایی نقش نداشته و کسانی همراه او بوده‌اند. اگر قطامه‌ای هم وجود داشته باشد، به عنوان یک دختر همفکر با آنها همراهی داشته است. ماجرای امام علی (ع) و خوارج تقابل دو اندیشه بوده است.

همشهری / پنج شنبه / ۲۷ بهمن ص ۱۰

* حسن یوسفی اشکوری: نویسنده و پژوهشگر مسائل تاریخ اسلام می‌گوید:

متأسفانه سریال نتوانسته است ویژگیهای حکومت امام را به تصویر بکشد و کارگردان در خط بیان دشواری‌های حکومت امام حرکت نکرده است. اصولاً فیلم بیشتر به بیان حوادث نظامی و جنگها پرداخته و کمتر به تحلیل و تبیین حوادث سیاسی - فرهنگی و اجتماعی آن زمان مدینه و کوفه توجه شده است. به عنوان مثال تمام اختلاف معاویه و علی در حد حادثه مشهور قتل عثمان و خونخواهی معاویه خلاصه شده است. در حالی که این فقط سطح اختلاف است و اعماق آن مربوط مسائل فکری - سیاسی و قبیله‌ای پیش از اسلام و پس از آن می‌شد. همچنین به اقدامات عدالت خواهانه حکومت امام و تصمیمات عملی آن حضرت از

جمله تقسیم برابر بیت المال توجهی نشده است.

* شاکر برخوردار، محقق گفته است:

از برخی اصحاب مشهور امام در این سریال نام و اثری نیست. مثل (سلمان فارسی) که تقریباً پنج سال پس از وفات ابوذر رحلت کرد، یا (مقداد) که از اصحاب معروف امام (متوفای سال ۳۳ هجری) بود، یا (جابر بن عبدالله انصاری)، همچنین (اویس قرنی) که در جنگ صفین به شهادت رسید، یا (حجر بن عدی) که در همین جنگ یکی از فرماندهان لشکر بود و در جنگ صفین هم شرکت داشت. و نیز (ابوالا سوددثلی) که علم نحو را پایه گذاشت و قرآن را نقطه گذاری کرد.

او از شاگردان و یاران بزرگ امام بود و در جنگ صفین نیز حضور داشت.

* دکتر مصطفی حسینی طباطبائی نیز گفته است:

به غیر از مالک اشتر، ابوذر و محمد بن ابوبکر افراد برجسته دیگری نیز یار امام بودند. منابع تاریخی بزرگ نوشته‌اند، هفتاد نفر از اصحاب پیامبر که در بدر بوده‌اند در جنگ صفین در کنار امام علی (ع) حضور داشتند.

* بهاء‌الدین خرمشاهی گفته است:

زبان گفت و گوها در این سریال با زبان آن روزگار انطباق ندارد، برخی از اصطلاحاتی که در این فیلم به کار گرفته شده در همین بیست سال گذشته وارد زبان شده است. البته منظورم این نیست که از کلمه‌های سلمبه، قلمبه استفاده می‌شد اما بهتر بود از کلماتی مانند جوش آوردن، شانس آوردن و ... استفاده نمی‌شد.

* مجید اسلامی، منتقد سینمایی نظر دیگری دارد. وی می‌گوید:

آنچه بیش از همه به چشم می‌خورد متن است. دیالوگ نویسی این سریال آکنده از ظرافت‌های کلامی است، بی‌آنکه کشش در اماتیکش تحت الشعاع زیبایی کلام قرار گیرد. میرباقری با آوردن واژه‌های غیر متعارف نظیر (پشکل) در لابه لای مدل دیالوگ نویسی عصا قورت داده متون تاریخی، به بیان شخصیت‌ها پویایی خاصی بخشیده است.

* مسعود اوحدی گفته است:

این سریال به انتظارات ما چندان پاسخ نگفت، ما انتظار داشتیم به عنوان یک سریال پرخرج از غنای محتوایی و شکلی زیادی برخوردار باشد، از نظر تولید سینمایی این مجموعه یک تولید متوسط است و از نظر بازیگری بیش از حد معمولی است. یکی از بزرگترین مشکلات سریال فیلمنامه‌اش، است که بسیار آشفتگی دارد.

* محمد شکیبی، منتقد سینمایی گفته است:

دقت و وسواس در نگارش فیلمنامه و پویایی و جذابیتی که گفتارها و جدل‌های لفظی شخصیت‌ها دارند حتی قبل از ساخته شدن مجموعه به آن ارزش ادبی والایی می‌دهد و یا مهارتی که در ساختار داستانی و دراماتیک آن به کار رفته و استفاده مناسب از ویژگی بازیگران، تلفیق خوب گفتار در صحنه و دوبله، حرکات خوب دوربین و تقطیع مناسب در تدوین، پرهیز از نماهای شلوغ و گسترده به لحاظ رعایت ابعاد نمایش در تلویزیون و موسیقی قابل قبول هم از امتیازهایی است که امید توفیق این مجموعه تلویزیونی را افزایش می‌دهد.

همشهری / چهارشنبه / ۱۰ بهمن ص ۱۰

* فرازهایی از مقاله دکتر محمد مهدی جعفری:

ابوذر غفاری صحابی بزرگ پیامبر اکرم، صحراگردی است بی اعتقاد به بتها که با اسلام آوردن و در کنار پیامبر اکرم قرار گرفتن و سپس با کیمیای آموزش والای قرآن، مس وجودش به طلای ناب تبدیل می شود، و تا دم مرگ لحظه‌ای از راه راست قرآن و سنت منحرف نمی شود.

او نه تنها یک انسان یگانه پرست و اصولی و سازش ناپذیر شد، که یک مسلمان خردمند، پخته و عالم نیز بود.

گفته‌های پیامبر اکرم به ابوذر، توصیه‌های امام علی (ع) به وی، و روایت‌هایی که از پیامبر اکرم نقل کرده است، اقدامات شجاعانه‌ای که در شام و جبل عامل لبنان و دیگر موقعیتها کرد، نشان دهنده والایی مقام او است، لیکن در این نمایش مردی یکدنده و لجباز نشان داده شد که گویی در آخر عمر و در روزه بر اثر گرسنگی و ستم حاکمان عقل و اعتدال خود را از دست داده است.

همشهری / پنجشنبه / ۱۱ بهمن ص ۱۰

* دکتر محمد مهدی جعفری:

در جنگ صفین امام کوشید که افراد را از حيله عمر و عاص آگاه کند، لیکن موثر واقع نشد، و همه خواستار دست برداشتن از جنگ بودند، امام مردمی آگاه و با اراده می خواست، نه مطیعانی نا آگاه و فرمانبردارانی نادان، لذا تسلیم شد، همانگونه که پیامبر اکرم (ص) در جنگ

احد تسلیم اکثریت شد.

همشهری / چهارشنبه / ۱۷ بهمن ص ۱۰

* داود میرباقری:

روز اولی که ما اقدام به ساخت این مجموعه کردیم می دانستیم که با چنین مشکلی روبه رو خواهیم بود. یکی از اهداف مهم مجموعه امام علی (ع) تجزیه و تحلیل سیمای حکومت امام بود که یکی از ابعاد و فرازهای مهم زندگی امام (ع) است. شما نباید توقع داشته باشید که یک سریال وقتی به چنین شخصیتی با آن همه ابعاد و ویژگی های بزرگ می پردازد بتواند به تمام و کمال همه ویژگی های این شخصیت را به تصویر بکشد.

البته اینطور هم نیست که از مواردی که شما به آن اشاره کردید غفلت کرده باشیم. هر جا که می شد به طرح این موضوعها پردازیم، به آنها پرداخته ایم. شما در جای جای این مجموعه عدالت علی را به خوبی مشاهده می کنید، زمانی که زمام امور را به دست می گیرد تا لحظه ای که آن برخورد معروف تاریخی را با عقیل انجام می دهد. و اساساً به واسطه عدل علی در زمان حکومت ایشان سه جنگ شکل گرفت و اگر نبود مسئله عدالت طلبی مولا علی (ع) طبیعتاً هیچ یک از این جنگها به وقوع نمی پیوست و سریال این موضوع را به خوبی نشان داد. به هر حال ما سعی داشتیم گوشه ای از زندگی امام، آن هم دوران حکومت ایشان را به تصویر بکشیم، نه همه زندگی ایشان را.

به صراحت می گویم که چهره خشنی از یاران علی (ع) ارائه نکرده ام. مریدان علی در این سریال تا وقتی که زبانشان می برد، شمشیرشان در غلاف است.

«عثمان بن حنیف» در مذاکره با طلحه و زبیر می‌گوید: (ما مریدان علی در مقابل کلام حق، گردنی باریکتر از مو داریم، تا وقتی زبانمان می‌برد، شمشیرمان در غلاف است.)

ایران پنجشنبه ۴ بهمن سال ۱۳۷۵ ص ۱۲ (گروه فرهنگی)

* پس از سالها، مجموعه امام علی (ع) نخستین مجموعه‌یی است که همچون دیگر مجموعه‌های مذهبی به نام تجلیل - به علت کیفیت بسیار نازل کار - چهره‌یی مخدوش که از شخصیت‌های مذهبی ارائه نمی‌کند.

* یک مرور گذرا به ما می‌گوید از اسلامی که آن را دین رحمت و رأفت می‌دانیم، چیز چندانی بر صفحه تلویزیون نمی‌بینیم، آن قدر در نمایش مکرر جنگ ابرام و پافشاری شده، که گویی امام غیر جنگ هیچ نکرده است!

* یک نکته عجیب دیگر اینکه ما در کل مجموعه امام علی (ع) از حسنین (ع) هیچ نمی‌بینیم و اصلاً "هیچ نمی‌شنویم! گویی این دو شخصیت بزرگ اصلاً" در آن سالها وجود نداشته‌اند!!

* از دیگر نکات مهم، محوری شدن بعضی شخصیت‌های حاشیه‌یی است که علاوه بر ایجاد تشنگی در کل کار و ضربه زدن به روند یک دست جریان، طرح مسائل تاریخی مجموعه را نیز با مشکل مواجه می‌کند. از جمله این افراد، و بی شک معروفترین آنها در این مجموعه و نه در تاریخ، شخصیت «قطام» است. واقعیت تاریخ این است که قطام بسیار کوچکتر از آن است که تاریخ ساز باشد. آن هم تاریخ سازی در زمانی که علی (ع) زندگی می‌کند و تاریخ را و زندگی را می‌سازد و رنگی دیگر می‌زند.

ایران پنجشنبه ۱۱ بهمن سال ۱۳۷۵ ص ۱۲

* محمد بیک زاده:

در حال حاضر در برنامه های تلویزیونی و سینمایی می بینیم شخصیتهای منفی بسیار جذاب تر از شخصیتهای مثبت پرداخته شده اند. شخصیتهای مثبت یک بعدی، شق و رق و مطلقند. افت و خیز و کشمکش شخصیتی ندارند. در مجموعه امام علی (ع) ولید جذاب تر است یا مالک اشتر؛ غیورترین یار حضرت علی (ع)؟ محمد بن ابوبکر جذاب تر است یا مروان؟ یکی از دلایل آن می تواند این باشد که شخصیتهای مثبت را بیشتر درگیر جنگ دیدیم تا در خانه و خلوت. مثلاً در آن صحنه که مالک در مسجد نماز می خواند و عاشقانه با همسرش حرف می زند دوست داشتنی تر از قبل می نماید و هم اینکه یافتن شخصیتی همچون بزرگان دینی، در این زمانه حکایت یافتن ستاره سهیل در آسمان است. ما شخصیتهای منفی را بیشتر می شناسیم.

* داود میرباقری می گوید: *شکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی*

«فکر می کنم بضاعت امروز سینمای دنیا در این حد هست که شخصیتهایی را بسازد که ما در هیأت آن قدیس یا شخصیت ملکوتی را باور کنیم. بنابراین من معتقدم که می شود حتی کسی را بگذاریم که جای حضرت امیر (ع) بازی کند منتهی با حساسیت و دقت و حوصله و ظرافت.» اما من فکر می کنم که شخصیتهای واقعی تاریخی که به اسطوره تنه زده اند، بهتر است مستقیم به تصویر کشیده نشوند؛ تصویر غیر مستقیم را گریز زدن از تأکید بر چهره بویژه چشم می دانم. در این شیوه، ذهن و خیال بیننده آزاد است تا برای او که منجی انسان می داندش، هر چهره یی را که دوست دارد، در نظر بگیرد.

مثلاً صحنه‌یی که حضرت علی (ع)، کفشهای خود را وصله می‌زند و در انتها به علامت مخالفت با مروان، آن را با عصبیت پرت می‌کند، یکی از فراموش نشدنی‌ترین صحنه‌های این مجموعه است و یا صحنه‌یی که حضرت، برای عثمان تشنه، با مشک آب می‌برد و یا نخستین دیدار حضرت علی (ع) توسط ابن ملجم که عظمت حضور او را در تغییر چهره ملجم درک می‌کنیم و یا صحنه‌یی، که ابوذر در کنار چاه، برای علی (ع) درد دل می‌کند و خاکی که از چاه به بیرون ریخته می‌شود، جدا از شکل نمادین آن برای رسیدن به آب - روشنی، ما را آزاد می‌گذارد تا هر طور که می‌خواهیم، سر حلقه معرفت را در قالب یک کارگر پرتلاش تصور کنیم. و با این نوع نگاه آن اسطوره در نگاهی نیمه واقعی، بدون آنکه مخدوش شود، همچنان در جای خود باقی می‌ماند.

کیهان چهارشنبه اول اسفند ۱۳۷۵ ص ۶

* اصغر قائدان (دانشجوی دکتری تاریخ اسلامی) در «مقاله ناگفته‌های تاریخی در

سریال امام علی (ع)» معتقد است: *رسال جامع علوم انسانی*
شیوه اداری امام علی (ع) بسیار ناقص مطرح شده است. جای بس تعجب است که با وجود دیوانهای مالی و حسبه و غیره که از دوران خلیفه دوم به وجود آمده بود در این سریال آن حضرت مهمترین مسایل مالی حکومتی را با چند سنگریزه و آنهم شخصاً انجام می‌دهد. سریال در برخی موارد تمام مسائل را به قاطم مرتبط می‌کند و نقش او را در همه زمینه‌ها سرنوشت ساز قلمداد می‌کند. در حالی که در هیچ یک از منابع معتبر تاریخی صحبتی از قاطم در دوران عثمان نیست و این همه نقش از قاطم، ساخته و پرداخته تخیلات جرجی زیدان

مسیحی است.

* بر اساس منابع معتبر تاریخی، عایشه، طلحه و زبیر از سردمداران محاصره منزل خلیفه سؤم و حتی محرکان قتل وی بودند. همچنین عایشه از تحریک ناراضیان کوتاهی نمی‌کرد.

* در مورد قسمتهای مرتبط با حکومت امام علی (ع) باید گفت به رغم اینکه سوژه اصلی، دوران خلافت حضرت است لیکن چندان در این دوران از امام خبری نیست و حضور او کمتر به چشم می‌خورد. این مجموعه تنها حیات سیاسی و نظامی امام را ترسیم می‌کند و از دیگر ابعاد زندگی آن حضرت از جمله حیات اجتماعی، قضایی دینی و اداری او به راحتی می‌گذرد. در این سریال هیچ ردّ پا و سخنی از آن همه راز و نیازها و عبادات و عرفان و اخلاق او نشانی یافت نمی‌شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

- چکیده‌ای از زندگینامه ابوذریع و مطالعات فرسنگی
- زندگینامه ابوذریع به نقل و ترجمه از کتاب اعیان الشیعه
- وصایای پیامبر به ابوذریع
- زندگینامه ابوذریع به نقل از کتاب الغدیر
- ابوذریع در متون فارسی